

Forfatter: Udrag fra Fjorten eventyr og fortællinger

Titel:

Citation: "Fjorten eventyr og fortællinger", i *Fjorten eventyr og fortællinger*, udg. af Marita Akhøj Nielsen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1989, s. 233.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-textsingemann01-shoot-idm140296365438800/facsimile.pdf> (tilgået 09. april 2024)

Anvendt udgave: Fjorten eventyr og fortællinger

hed, der læs udenfor det Tildedes Grænser i denne vor Tilværelsес Sphære». Den naturlige magi, der af Ingemann tages alvorligt i disse to fortællinger, er i Skolekammeraterne banaliseret til tryllekunster (s. 170). Men selv en charlatans manipulationer kan på uforklarlig vis bringe sand erkendelse (Christen Valmar ser jo rent faktisk Amalia i lysthuset, s. 174 jf. s. 176); også her er der altså tale om mere end blot tryllekunster. Begreber naturlig magi er dannet af en af de største europæiske magere Heinrich Cornelius Agrippa (1486-1535) og betegnede oprindelig laren om de magiske kræfter i naturen. Ifl. Agrippa (og traditionen siden antikken) er den fysiske verden opbygget af de fire elementer, ild, jord, vand og luft; men disse elementer er alle gennemtrængt af en femte værensform, kvintessensen eller verdenssjælen. Verdenssjælen et mellemleddet mellem Gud og verden. Naturen bindes imidlertid ikke kun sammen af verdenssjælen, men også af en gensejig tiltrækning mellem alle ligesættede genstande, liges fra stjernetne til planterne; hvis et menneske har indsigt i naturens struktur, kan det overføre kraft fra et væsen til et andet.

Når dette spekulatieve natursyn endnu kunne appellere til Ingemann og hans samtid, skyldtes det, at det havde berøringspunkter med den romantiske filosofi, både i detaljer og i hele forsøget på at finde et simpelt helhedssyn på universet. Men også den såkaldte dyriske magnetisme stod i gald til Agrippa, idet den forudsatte den gensejige tiltrækning mellem væsener på alle niveauer i universet; specielt var det vekselvirkningen mellem himmelsgemerne og de beskydede væsener (dyr og mennesker) og disse indbyrdes, der havde interesse for den medicinske anvendelse af tiltrækningskraften eller «magnetismen». For at patienten i den magiske kur kunne blive modtagelig over for de fremmede legemers kraft, der skulle overføres, blev han hensat i magnetisk sovn, en hypnotisk tilstand. I Skolekammeraterne findes den mest udførlige fremstilling af den dyriske magnetisme i Ingemanns fortællinger, og forfatteren lader os her se både den seriøse magnetisør, den unge Valman, og plattenslageren, Mathis. Noget tilsvarende havde han gjort allerede i sin komedie *Magnetismen i Barberstuen* fra 1821, og at fænomenet har interesseret ham levende (som det fængslede samtiden), kan aflæses af de ikke få hentydninger til magnetisme i hans værker (feks. *Det høje Spil* s. 40, *Selv-Citationen* s. 128).

Erfaringerne fra den dyriske magnetisme såvel som romantikernes

almindelige interesser for menneskejældens natside kom bl.a. til udtryk i dobbeltgångermotivet; også i Ingemanns kortprosa optræder mødet med en persons sovgænger eller dobbeltgænger hyppigt. Mest kompliceret frestræder det i Spinxen, hvor Arnold konfronteres med flere lag i sig selv, sine medmennesker og sin omverden, men reddes fra det truende afsind ved at afvise spekulationer om identitetsproblemet. Det er splittede, uharmoniske karakterer, hvis dobbeltgængere manifesterer sig synligt. Både hr. Hind (Mester Maria) og hr. Stork (Det forbandede Huus) søger i deres dobbeltgænger- eller sovgængerskikkelse at slette sporene efter deres forbrydelse. I Varulven er der tale om, at den «godes», dvs. den usanselige, blide, civiliserede side af førstkandidaten til tider må afsløres af hans «ondes», ubænchige, rå, dyriske side. Christen Valman i Skolekammeraterne møder derimod sin dobbeltgænger som et håndtaget medmenneske, hvis karakter på uforklarlig vis er »medarvets ved moderens åndelige forbindelse med den person, han er opkaldt efter. Selv-Citationen giver os direkte de teoretiske overvejelser bag romantikernes brug af dobbeltgångermotiver: menneskets jeg er tredobbelts; vi består af et timeligt, et guddommeligt og et demonisk jeg. Denne udformning af romantikkens psykologi kan ses som en forløber for Freuds inddeling af psyken i ego, superego og id. Men det må bemerkes, at romantikerne og Freud er næst til deres modeller ad forskellige veje, med forskellige formål og – ikke mindst – med forskellige vurderinger; for Ingemann er der ikke »bare« tale om psykiske størreiser, men om åndelige realiteter, hvis verdener strækker sig langt ud over den menneskelige.

I Selv-Citationen overvinder Frederik Holm lysten til at møde sit demoniske jeg ved sin kristne tro, og det er et genkommende træk hos Ingemann, at kristendommen sættes ind mod demonerne. I Det høie Spil bruges korstegnet på en måde, der er vanskelig at skegne fra anden magi (s. 41, jf. Spinxen s. 70, De fortynede Fingre s. 158), men en kristelig vandel følger dog efter. Mens den form for kristendom, vi møder i Holgers historie (og vist også i Spinxen, se s. 54), er katolicisme, er bibellæsningen i hjemmet en væsentlig forudsætning for den lykkelige opklaring i Det forbandede Huus (s. 107 og 111); også fra Sommerkjær udskifter sin magiske bog med den hellige skrift (s. 139, 158 og 160). Den universelle frelse møder vi i De tven-